

84/5каз)
Б. 70

Бақытжан Бозданұлы

**Біздің
заманымыздың
бір әулеттегі
кейіпкерлері**

Атырау-2002

Бақытжан Бозданұлы

**Біздің заманымыздың
бір әулеттегі
кейіпкерлері**

Атырау – 2002

ББК 84(5 Қаз)
Б66

Бозданұлы Б.

Б66 Біздің заманымыздың бір әулеттегі кейіпкерлері. -
Атырау, 2002. 87 бет.

ISBN 9965-475-65-2

ББК 84 (5 Қаз)

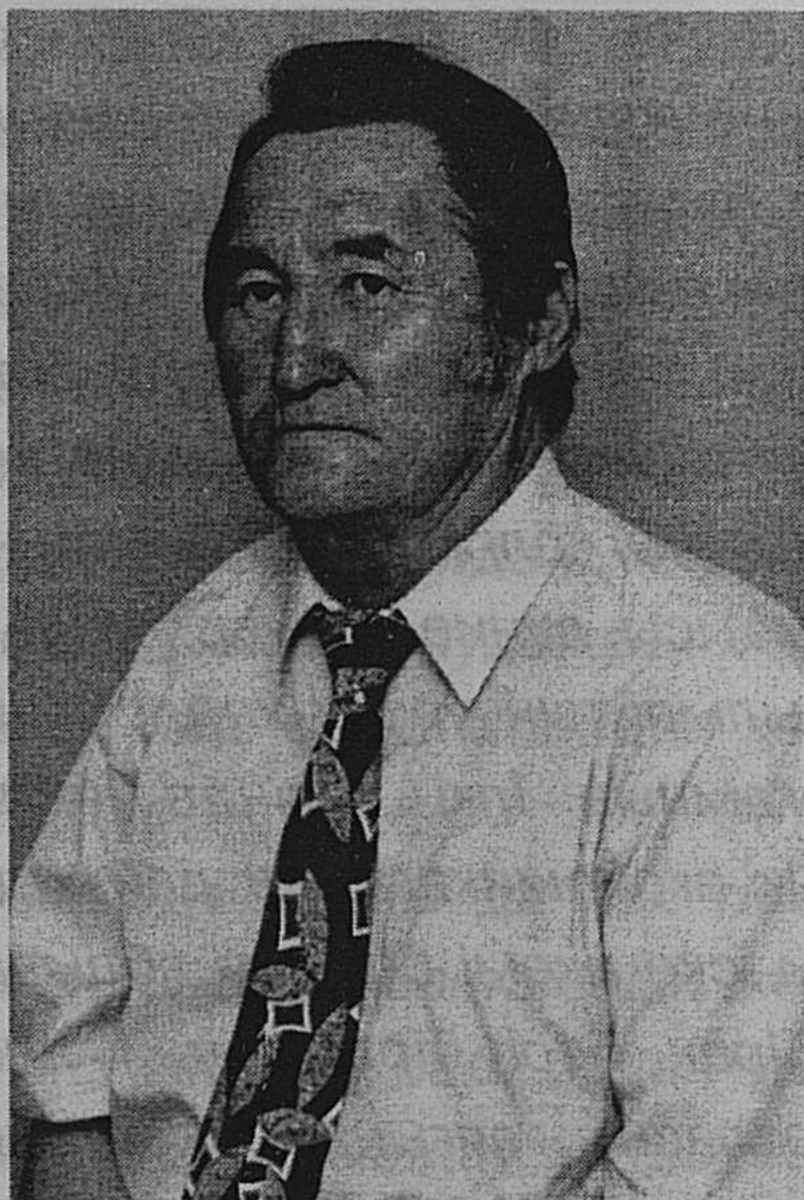
Б $\frac{4702250201}{00(05)-01}$

© Бозданұлы Б.,
2002.

ISBN 9965-475-65-2

22902-13-68

Бақытжан Бозданұлы,
Облыстық “Атырау” газетінің меншікті
тілшісі. Қазақстан Журналистер Одағы
сыйлығының лауреаты. Жылыой
ауданының Құрметті азаматы.

*Біздің заманымыздың,
бір әулеттегі кейінкерлері*

*Бақытжан
Бозданұлы*

АЛҒЫ СӨЗ

Бұрынғы қоғамның бәріне бірдей топырақ шашу ойымызда жоқ. Дегенмен өткен қоғам халықтың негізгі бөлігі қалың бұқара қауымға жаңаша құрылған тіршіліктің тамыр бүлкілін тап басып, таныта алған жоқ. Мал бағып, егін еккендегі еңбегінің құны арзандап, ескіден келе жатқан табыс көздері бірте-бірте суала бастады. Ата кәсіптерінен ажырап, жаңа кәсіптерді жатсырап, өйтеуір екі қолға бір жұмысты қанағат қылған, тапқан табысы дүние жимақ түгілі ішер ас, киер киімінен арылмайтын ұрпақ келді өмірге. Енді мынау жаңа қоғамның ілкі кезінде тапшылыққа ұшырап, нарықтық экономикаға еш дайындығы жоқ ұрпақтың оңтайлы іске икемі болмай абдырап қалуы да сондықтан. Бірақ бәрі бірдей дей алмаймыз. Нарыққа ерте араласып, аяғынан тік тұрып кеткен бизнесмендеріміз жоқ та емес. Шағын және орта кәсіпкерліктің дамуын арттыру бағытындағы аудандағы мәлімет мынау. Соңғы 2000 жылда аудан бойынша 317 шағын және орта бизнестің заңды тұлғалары, 94 шаруа қожалықтары, 754 жеке кәсіпкерлер тіркелген. Бұлардың құрамында жұмыс жасайтындардың саны – 3524 адамға жетті. Кәсіпкерлік салаларында қызмет көрсету, өнім өндіру, басқа да жұмыс көлемі, салық мөлшері артты.

Осы уақыт ішінде шағын кәсіпкерлік субъектілеріне 49 пайдаланылмай тұрған өндірістік орын мен бос ғимарат, 4 құрылысы аяқталмаған ғимарат, 182 жер учаскесі, 36 га. жер егіс салуға, 44054 га. жер

Бақытжан

Бозданұлы

Біздің заманымыздың

бір әулеттегі кейіпкерлері

жайылымға пайдалануға берілді. Көп қабатты үйлердің 1-ші қабатындағы 69 пәтер кәсіпкерлік объектілеріне айналдырылды. Кәсіпкерлік субъектілерінің жұмысын одан әрі жандандырып, дамыту үшін несие қаржы алуға көмектесу жолға қойыла бастады. Бұған қарағанда ауданда шағын кәсіпкерліктің айдарынан жел есіп, қазақ байларының құлағы қылтия бастаған болар деп дәметеріміз рас. Мұндай үкілі үміттің ауылы алыс та емес шығар.

Дегенмен, осыншама шағын субъект бола тұра соның қайсысының пайдалы өнім шығаратындығын айтып беру қиын. Ауданда макарон өнімдерін шығаратын және сыра өндіретін қондырғыдан басқа не көрсетер едіңіз. Ал өнім өндірмеген қондырғыңыздың құны да көк тиын.

Бұрынғы кейбір объектілердің жеке кәсіпкерлердің қарамағына көшкені бар. Бұдан үш-төрт жыл бұрын Құлсарыда газ сығымдау қондырғысы іске қосылды деп бөркімізді аспанға аттық. Бірақ сол қондырғы өнімінің соңы құрдымға кетуге шақ қалды. Техникалық құжаттары қауіпсіздік ережелеріне сәйкес келмеді. Бірде анауы, бірде мынауы жетпейтін болып шықты. Сонда қондырғы бұйдасын ұстаған кәсіпкер үлкен өнім беретін қондырғыны тапсырарда қайда қараған! Нақты іс-әрекетсіз, өндіріссіз алыпсатарлықпен жиған байлықтың тұрлауы жоқ. Бұған жабайы саудамен айналысып жүргендердің көзі жетіп те қалды.

Ауданда “шыр біткендер” жоқ деп айта алмаймыз. Ауқаттылар аз да емес. “Байтөбе” мен “Майтөбе” аталып кеткен елді мекендер де қос-қос коттедж тұрғызып жатқандар қаншама?! Шетелдік “джиптер”

мен “мерседестерді” екінің бірі жүйткітіп жүр. Мұны қызғанбай-ақ қояйық. Халықтың әл-ауқаты арта берсін. Бірақ солар ақ адал маңдай тер, табан ақымен құралып жатса құба-құп. Қарапайым халық арасынан әлі күнге дейін шыға қоймаған қазақ байларын жеткілікті көре алмауымыз көңілге осындай күдікті қондырып та тастайды.

Ауданда күш-қайраттың бар қарымын өндіріске жұмсап, оны халық игілігіне қалай пайдалана білуді Балжігітовтер әулеті кәсіпкерлері шебер меңгерді.

Миржан Балжігітов – “Айнабұлақ,” Қайыржан Балжігітов “Ғимарат” жауапкершілігі шектеулі серіктестігін басқарады. Ауданда оған тең келер құрылыс мекемелері жоқ. Телжан Балжігітов “Құлсарыгаз” акционерлік қоғамының президенті, Әлімжан Балжігітов “Құлсарыводоканал” мемлекеттік кәсіпорынның директоры.

Қысқасы, аудан шаруашылығының негізгі тетіктерін басқару Балжігітовтердің қолында. Шүкір мұндай игілікті жұмыстарды олар оңқай асықтай оңына айналдырып тұр.

Жергілікті халықтың әлеуметтік жағдайын, тұрмысын жақсарту мен олардың арасынан кәсіпкер-бизнесмендерді көптеп тәрбиелеп шығару, баулып қанаттандыру барысындағы бағдарлы жұмыс жұртымыздың өтпелі кезеңде ертерек еңсе көтеріп, қатарға қосылуына мүмкіндік тудырар еді. Біздің де насихаттық ойымыздың басты өлшемі осы. Тіпті қолдарыңыздағы кітапты “Бір әулеттің кәсіпкерлері” деп атауды да ойластырғанбыз.

Бірақ одан гөрі мәні де, маңызы да ауқымдырақ хикаятты “Біздің заманымыздың бір әулеттегі кейіпкерлері” деп атауды жөн көрдік.

Бір әулет кәсіпкерлерінің бүгінгі қам-қарекетіне жеке-жеке тоқталмас бұрын олардың арғы ата-бабалары, туған отбасы, өскен ортасы жайында аз-кем әңгіме жасауды жөн көрдік. Себеп, тақырға шөп шықпайды, құнарлы топырақ тамырға нәр береді. Тамыр бәйтеректі көгертіп, көктейді. Бұл ешқандай дәлелді қажет етпейтін аксиома.

Ендеше, алдымен бұлардың арғы ата-бабалары жөнінде аз-кем әңгіме.

АВТОР

*Біздің заманымыздың
бір әулеттегі кейіпкерлері*

7

*Бақытжан
Бозданұлы*

Барлық нәрсе тегіне тартады

(БАБЫР)

ӘУЛЕТ БАСТАУЫ - ДОСТАН АТА

Бұдан 142 жыл бұрын туған Достан жастайынан зерделі боп өседі. Сөзі байламды, ісіне мығым ол жастайынан ел билігіне араласады. Өсе келе ауыл-аймағының бірлігін, берекетін ойлайды. Таз руының Шарға бөлімі ішіндегі Жиен аулына болыс болып сайланады.

Атаның емшілігі де ерте байқалады. Достанның сынып жатқан адамға орамал беріп жіберіп немесе тұра алмай жатқан түйені қамшысымен тартып жіберіп сынық салатындығы жөніндегі хикаяттар көп аузында өлі бар. Сондықтан да болар Атырау ақындары оны жырға жиі қосқан. Сәттіғұл Жанғабылұлы оған он бес жасында аруақ қонғанын және:

Дүниеден өткен Досекем,
Ғаділ еді патшадан...

Душпандары қақсаған.
Жүйрікпін деп келгеннің
Аяқтары ақсаған.
Қарама-қарсы тұрғанда-ақ
Артық еді-ау басқадан, -

деп суреттейді. Қашаған ақын Күржіманұлы Достанмен дос болғанға ұқсайды. Оны қайта-қайта өлеңіне арқау етуі де сондықтан болар:

Қайырымды, сақи, мырза едің,
Жарлы мен жалғыз жалқыға-ай.
Жағымды болған халқына-ай
Асылық сөзді сөйлемей
Істің білген парқын-ай, -

деп тебіреніпті қарт жырау.

Халыққа қайырымы болған Достан ағайын-туыстарына да қарлығаштың қанатымен су сепкендей көмегін аямапты. 1899 жылы Доңызда болған топан су осы өңірдегілердің қайсысын жабырқатпай кеткен жоқ. Суға кеткен 12 адамның бауырларын, балаларын өзінің бауырына басып, бала етіп асырады.

Сол топан қасіреті ел есінен әлі кеткен жоқ. Мұңды “Топан” күйі сай-сүйегінді сырқыратады. Кәрі Каспийге сұғына жатқан Жылыой өңіріндегі Шұбыртпалыға жолыңыз түссе ертеде сол тасқынға кетіп, қырылып қалған адам сүйектерін әлі де байқайсыз.

Достанның ел арасындағы орасан беделі, халқына қайырымдылығы, болжампаз-көрегендігі халық аузындағы жыр-дастандарда айшықты етіп айтылады. Әрине, ұрпақтан ұрпаққа ауызша жеткен әңгімелер мен деректер бұрмалануы да мүмкін. Дегенмен, солардың

негізгі арқауы шындыққа ұласады.

Сол топан кезінде бесікте қалған жалғыз баласы Балжігіт шаруа баққан адам болып өседі. Оның зайыбы Жанбөпе болса қолы ашық, ауыл-аймаққа беделді, ісмер адам болыпты. Жанбөпе шешеміздің қолөнер бұйымдары аудан, облыс, республика, тіпті сол кездегі Одақ көлемінен асып, Париж, Брюссель көрмелеріне жол тартқаны бар.

С.Өжікеновтің “Атырау-өнер өлкесі” деген атты кітапта мынадай жолдар бар: “Жылқыбаева Жанбөпе тоқыған ені 45 см, ұзындығы 16 см “Ақбас құры” облыстық тарихи-өлкетану музейінің құнды экспонаты ретінде ілулі тұр. Өзінің сәнділігі мен әдемілігі музейдің көрермендерін таңқалдырады.

Бұл басқұр тегіс тоқылған ақ жүннің үстіне түкті кілем өрнегін жүргізген, шетін, басын, ортасын жасыл және қызыл түстес қошқар мүйіз оюмен өрнектеген, сол жағында сары және көк түстес құс тұмсық оюы ромб фигурасының жалғасы көрсетілген, ал оң жағында қабаттап келген қызыл мен жасыл түстес қос мүйіз өрнегі жалғасқан. Бұл үш өрнек түрлері бүкіл басқұр бойына қайталанып отырады.

Жанбөпенің бұл тамаша, сәнді ақ басқұры халық өнерінің облыста, Алматыда, Москвада және Польшада, Югославияда, Бельгияда өткен халықаралық көрмелерде көрсетіліп, бірнеше дипломдар мен жүлде алды.

Жылқыбаева Жанбөпенің бір ұзын бауы бар, оның ені 15 см, ұзындығы 4 м 60 см. Біртегіс ақ жүннен тоқылған баудың үстіне түкті жіптерден тоқу арқылы

жасалған. Негізгі өрнектердің ішінде “Құс тұмсық”, “Омыртқа” түрін келтірген оюлар бар. Олар қайталанып отырады”. (“Атырау-өнер өлкесі”, 115-бет, 1983 жыл.)

Сол Балжігіттен қалған жалғыз ұл Қапан көпке белгілі азамат. Жасы жетпістен асты. Ұлын ұяға, қызын қияға қондырған үлкен шаңырақ иесі.

Өткен жылы осы әулеттің ұрпақтары киелі аталары Достанның туғанына 140 жыл, Балжігіттің туғанына 100 жыл толуына арнап ас берді. Ас беру рәсімі аруақтар жерленген Уықбай елді мекенінде өтті.

Ас-дүниеден өткен атақты кісіге көрсетілер соңғы құрмет. Ата салтымыздың озық үлгісінң бірі. Ілкіде ас өткізуді бұрынырақ хабарлап, ат жарысы, ақындар айтысы, палуан күресі, жамбы атысының алдын ала байрағы жарияланатын. Елдің жақсылары мен жайсаңдары шақырылатын.

Мына ас беру де сол қазақы сымбатынан айырылған жоқ.

Бабалар туралы ауыл ақсақалы Жанаш Нұрмахан сөйлеп, толғанысты ой қозғады. Келушілер ата-баба рухына тағзым етті. Жыршы-жыраулар ән-күйге ерік берді. Ауыл ақынының бірі былайша жыр төкті:

Адамдықпен өмірді кешкендерім,
Білсең ғой елің бүкіл ескергенін.
Аруақты тірілтіп өздеріңдей,
Ойға ап жатыр бұрынғы өшкендерін.

Жиылып жатқан жоқпыз босқа мұнда,
Білеміз бүкіл елі қоштарын да.

Заманында атақты тұлға болған,
Танымал ғой еліне Достаным да.

Халықпыз аруаққа бас иетін,
Қандай ғажап, Ата, сенің қасиетің!
Тәңірдің құдыретті күшіменен,
Емдедің ауру жанның қасіретін.

Биіктен таба білген тұғырыңды,
Арнадың құдай жолға ғұмырыңды.
Аңыз ғып айтып жүр ғой халқың енді,
Кім білмейді сенің салған сынығыңды.

Ұрпақты ұрпақтарға қосқан ата,
Қасиетті әулием Достан ата.
Шарапатың әлі де жоғалған жоқ,
Халық сені қашанда қоштар ата.

Адамысыз ұлығылар мәңгіліктің,
Бүгін қайта шырағы жанды үміттің.
Өзіңді еске алғанда Достан ата,
Есімі қоса айтылар Балжігіттің.

Қос Ата бөлек сенің өнегең де,
Елің-дағы қайтадан елегенде.
Сендер үшін ас беріп жатыр енді,
Қажы болған мынау Қапан немерең де.

Қасиетің жасасыншы асыл ізгі,
Ұрпағыңа берсін Сіздің жасыңызды.

Достан ата, өзіңді ардақ тұтып,
Аруаққа иеміз басымызды.

Онға жуық ат қосылып бәйге өтті. Жиналғандар бір жағынан қазақша күресті тамашалады. Жеңімпаздардың қай-қайсысына да сыйлықтар (2 камералы тоңазытқыш, түрлі-түсті телевизор, бейне магнитофон, кілем, шаңсорғыш) табыс етілді.

Бұдан соң жиналғандар атаға қойылатын ескерткіштің ашылу салтанатын тамашалады. Әрбір ұйымдастырылған шара өнерпаздардың шағын концертімен қошталды.

Он екі ата Байұлының ұрпақтарына шапан ұсынылды.

Ас дастарханы үстінде де қасиетті ата, оның ұрпақтары жөнінде жылы лебіздер аз айтылған жоқ.

Иә, әңгіме қандай ма мерейтойлардың өтуінде емес.

Соңында ешқандай із қалмай, даңғаза-дүрмекпен өтіп жүрген талай тойларды көріп жүрміз. Мұндай белгі-бедерімен есте ұзақ сақталар шаралар көп те болмас.

Қандай ерекшелік деген сауалға жауап мынау:

Алдымен, сол маңдағы теміржол бекетіне Достан атаның есімін беру жөніндегі ұсыныс ердің атын есте қалдыру жолындағы ұтымды шара болып шықты. Екіншіден, ата басына жиналған қаржының Шоқпартоғай селосындағы мектеп-интернаттың мұқтажына беру жөніндегі мәміле де көп көңілінен ойып тұрып орын алды.

Ақындардың кейінгі ұрпақтарға тәлім-тәрбие беру жөніндегі мүшәйрасы да жиналғандар көңіліне жылы

Біздің заманымыздың
бір әулеттегі кейінкерлері

13

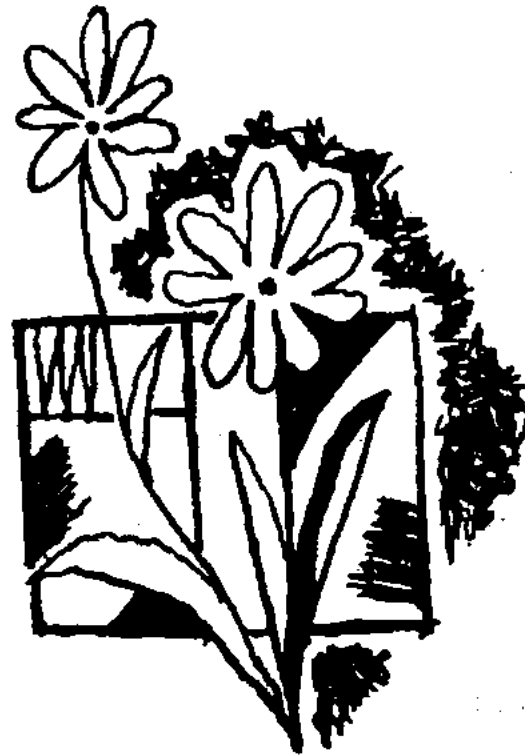
Бақытжан
Бозданұлы

әсер қалдырды.

Жұртшылық дүбірлі астан тарады. Көзге көрінбесе де санамызда қылаң берген аруақтар жанымызға келіп, қолдап-қоштағандай болды. Біз де иығымыздан ауыр жүк түсіп, жеңілденгендей күй кештік. Жо-жоқ, бұл діндарлық емес, бұл ата-баба рухын сезіну, солармен іштей сырласу.

Ал атаға қойылған зәулім ескерткіш жер басқан пенделердің тәубасын еске түсіріп, “ақырыңды ойла, адамзат баласы” деп тұрғандай.

Аудан жұртшылығының Достан атаға деген құрметі кей жерде бой көрсетіп қалатын жершілдік, рушылдық әдетінен жоғары екендігін мойындатқандай болды.

**Инабатты болса-әйел көрікті,
Ақ сақал жаралса-шал көрікті,
Сүйікті болса-ағайын көрікті,
Үлкен шаңырақтың жанында отау көрікті,
Жібек шатырдың жібі көрікті,
Өнегелі болса - бала көрікті!**

(ҚОРҚЫТ)

15

**ҚАПАҢ ҚАЖЫ НЕМЕСЕ
“ДОСТАН АТА”
ШАРУА ҚОЖАЛЫҒЫНЫҢ
ТӨРАҒАСЫ**

*Бақытжан
Бозданұлы*

Жоғарыда айтқанымыздай, ХІХ ғасырдың соңғы жылындағы топан кезінде Досан атаның бесіктегі баласы Балжігіттен қалған жалғыз ұл Қапан Кеңес Одағы тұсында қоғамдық жұмысқа белсене араласты. Кеңшарда есепші, ферма басқарушысы, кеңшар директорының орынбасары қызметтерін атқарып, зейнеткерлікке шықты. Көргені бейнет, төккені тер

Қапан қажы мен зайыбы Ырысты

болды. Сонда да “мен бүйттім, мен сүйттім” деген жоқ. Кемеліне келіп тұрып, кемерінен аспады. Еркек-тіреу, әйел-сүйеу.

Қапанның зайыбы Ырыстының ене дәстүрін жалғастырған ісмерлік өнері республикаға мәлім. Айтпақшы енесі Жанбөпе шешеміз де бармағынан бал тамған іскер адам болғандығын жоғарыда айтқанбыз.

-Басқаларды қайдам, мен өзім көзімді ашқаннан сол киіз үйдің төрінде өсіп, енеміздің үйретуімен оның ішіндегі әрбір жасауды өз қолыммен жасап, қыры мен сырына қанық болып өстім,- дейді ол.

Қазақ бар шеберлігін де, бар байлығын да қызының үстіне жапсырып, сосын киіз үйін сән-салтанатқа

бөлеуге салған ғой. Содан артылғанын ғана басқаға жұмсаған.

Шындығы да сол. Ырысты тіккен үйге бас сұқсаңыз, керегенің сыртына айналдыра тоқыма шиді, керегенің жоғары жағынан жанастыра ұсталған “Жүз терумен” тоқылған қызыл басқұрды, туырлықтар мен үздіктерді, ұстап тұрған түк салып оюлап тоқылған бауларды, шаңырақ пен уыққа ілінген шашақтарды көрер едіңіз.

Сымбатты үйдің өзін дұрыс тікпесе сәні кетеді. Жалпайып жатып та қалмай, кереге қанатының құлашына уықтың бойы сай болса ғана жарасым табады. Шаңырағы күннің көзіндегі дөп-дөңгелек, уықтары сол дөңгелек күннің түп-түзу сәулелеріндей шашырай келіп, керегенің басына қонғанда сұлулықтың көкесін сонда көрер едіңіз.

Бұған қоса күлкісінен күміс үн төгілген Ырысты жеңгеміздің балаларына деген мейірімді шапағатын көрсеңіз отбасы арайланып шыға келеді.

“Әке балаға суықтау, ана мейірімді болғаны жөн” деп отырады ол.

Мүмкін, дұрыс та шығар. Ер адам үйдің тірегі, әйел сол шаңырақтың соғып тұрған жүрегі. Бүкіл жақсылық ананың сүті мен бесік жырынан бастау алады. Тал бесікте тербеліп, тәтті әуенмен сусындаған осы отбасы ұлдарының ниеті де түзу, пейілдерінің мөлдірлігі сондықтан болар.

Дүние жүзі қазақтарының Алматыда өткен бірінші құрылтайының құрметіне киіз үй апарып тіккені біздің де есімізде. Киіз үйлердің құрылымдық, мәдени-тұрмыстық бітімін, қаңқасын (сүйегін), жабынын, жабдықтарын тарихи және ғылыми-этнографиялық

Біздің заманымыздың
бір әулеттегі кейіпкерлері

17

Вақытжан
Бозданұлы

Жылыой ОКЖ
Атырау облысы

89-13-58
22902-13-58

тұрғыдан сараптай келе, білгір мамандардан құралған арнайы комиссия Құрылтайдың киіз үй қалашығын қазақ жасампаздығы пен шығармашылығынан құнды мағлұмат берген бірден-бір орталық болғандығын ерекше атап көрсетіп, Ырысты тіккен үйге көтермелеу жүлдесін берді. Комиссия төрағасы Ырыстының сәнді үйін көріп, дәмді тағамынан ауыз тиіп, сүйсініп кетті.

Сол құрылтайға қатысып, өлкетану және көркем-сурет мұражайларынан апарылған жәдігерліктерге көп ынта қойған журналист Теңдік Жауырұлы “Каспий-құдаң емес?” деген қолжазба кітабында былайша тамсана жазады: “Киіз үйді көрмей жүр деймісіз” деп ойлағанбыз, жоқ, таңсық екен және де Балжігітовтер тіккен алты қанат ақбоз үй сән-салтанатымен қызықтырмай да қоятын емес. Бұл үйдің сүйегінде де, тұла бойында да сырттан алынған ештеңе жоқ, бүткіл бұйым-жиһаздары, белдеулерінен, басқұр бауынан бастап орауылша, қалауыш-кілемше, алаша-текеметтеріне дейін бәрі-бәрі Жем бойының қолөнер шебері Ырыстының он саусағынан өріліп, төгіліп шыққан. Оның үстіне (одан да бұрын деген дұрыс-ау?), Ырысты жеңгеміз-Батыр Ана, жәй батыр емес-13 бала өсіріп, тәрбиелеп отырған хас Батырлар санатынан. Үй іргесіне құрып қойған өрмегіне ентелей қараған қонақтарға берген түсінігі алыстың қазағы ғана емес, ауылдың азаматтарына да көп сыр ұқтырғандай”. (“Каспий-құдаң емес”. 84 бет, 1995 жыл)

Қазақ халқы ежелден ата сыйлаған, әке сыйлаған, ана сыйлаған, жасы үлкен ағаларын сыйлай білген халық. Үйге үлкен кісі келсе, келіндері иіліп сәлем беру,

Мұнайшылардың 100 жылдығы салтанатында Ырыс
Парламент депутаттары бас сүккі

Болашақта
Болашақта

Төңкеріс
ның

бермеді. Әсіресе, өзі араласқан ауылшаруашылығы күйінің кетуі оны қатты ашындырды. Басқа басқа, үлкен қиындықпен тұрғызылған бұрынғы кеңшардағы шұжық цехы пайдаға аспай қалды. Кеңшар кеңсесі тап сол бойда өртеніп кетті. Мәдениет үйінің ошағы ортасына түсті. Осының бәрі мұның көз алдында ғайып болды. Тап бір безер болмасаң-жаның ашымай көрсін!

Социалистік меншік: “Алдымен ұжымыңды ойла, өзіңді ұмыт” деп бұқтыратын. Оның қасында қазекемнің “Ортақ өгізден оңаша бұзау артық” дейтін нақылы нарық ажарын ашып тұрғандай емес пе? Өзіңді асырау үшін-меншіксіз мейірім қанбайды. Себебі реформалардың басты нәтижесі адамдар сана-сезімінің жатыпішерлік пиғылдан арылғаны десек, Қапекең де осы үрдістің жалынан ұстап көрді.

Оның жеке шаруа қожалығында 50 түйе, 30 жылқы, 80 сиыр, 300 қой бар. Өзі шаруашылыққа бағыт-бағдар беріп, жөн сілтейді. Баласы Сейітжан Балжігітовпен бірігіп, 2 отбасы, ондағы 10 адаммен бірге мал бағады. Жұмыссыздық жайлаған кезде 10 адам жұмыспен

қамтылды. Сүт, шұбат, басқа да мал өнімдері “Балқаймақ” сүт зауытына, “Ғимарат” ЖШС-не келісім-шартпен тапсырылады.

Айтпақшы, бұлар малдан басқа 100-ге жуық үйрек-қаз ұстайды. Жұмыртқасы тағы бар.

Өткен жылы шаруа қожалығындағылар 4 тонна ет, 5 тонна сүт, 2 тонна шұбат тапсырды. 350 тонна мал азығын өздері дайындап алды. Кешегі кеңестік кеңшар кезінен үлеске тиген 2 трактор, басқа да ауылшаруашылығы машиналары бар. Шөп шабу науқаны басталғанда шаруа қожалығындағы екі-үш адам соған жұмылады да, пішен құрғатылмай қора басына түсіріледі.

Мұндағы әрбір адам айына 7 мың теңгеден кем жалақы алмайды.

Көрдіңіз бе, бір орта шаруа дами бастаса төрт-бес ауылдасын жұмысқа тартады. Егер бір ауылдан он орта шаруа несие алса қанша адамның жұмысқа қолы жетер еді.

Тіпті олардың ішінде жағдайы түзеліп, бөлініп шығып, жеке шаруа қожалығын ашып жатқандар болса тіпті құба-құп.

Болдым, толдым деу жалқаудың шарасы. Қайткенде де ауылдағы шаруа бүгін өзгере бастады. Адамдар “түңілді де отықты”. Ауылдағылардың бір жаман әдеттен арыла алмай келе жатқаны да шындық. Кішкене шыр бітсе-шашуға құмар. “Достан ата” шаруа қожалығындағылар мұндай дарақылықтан аулақ. Қол жеткендеріне мастанбайды. Алға шаруашылықты дамыту, малды асылдандыру міндетін қойды. Таяуда Ақтөбеден жүзге жуық асыл тұқымды қой, бір-жар

*Біздің заманымыздың
бір әулеттегі кейіпкерлері*

21

*Бақытжан
Бозданұлы*

аруана, үлек, Түрікменстаннан асыл тұқымды ат сатып алынды.

Сөйтіп шаруа қожалығындағылардың өздері де тоқ, өзгелер де тыныш.

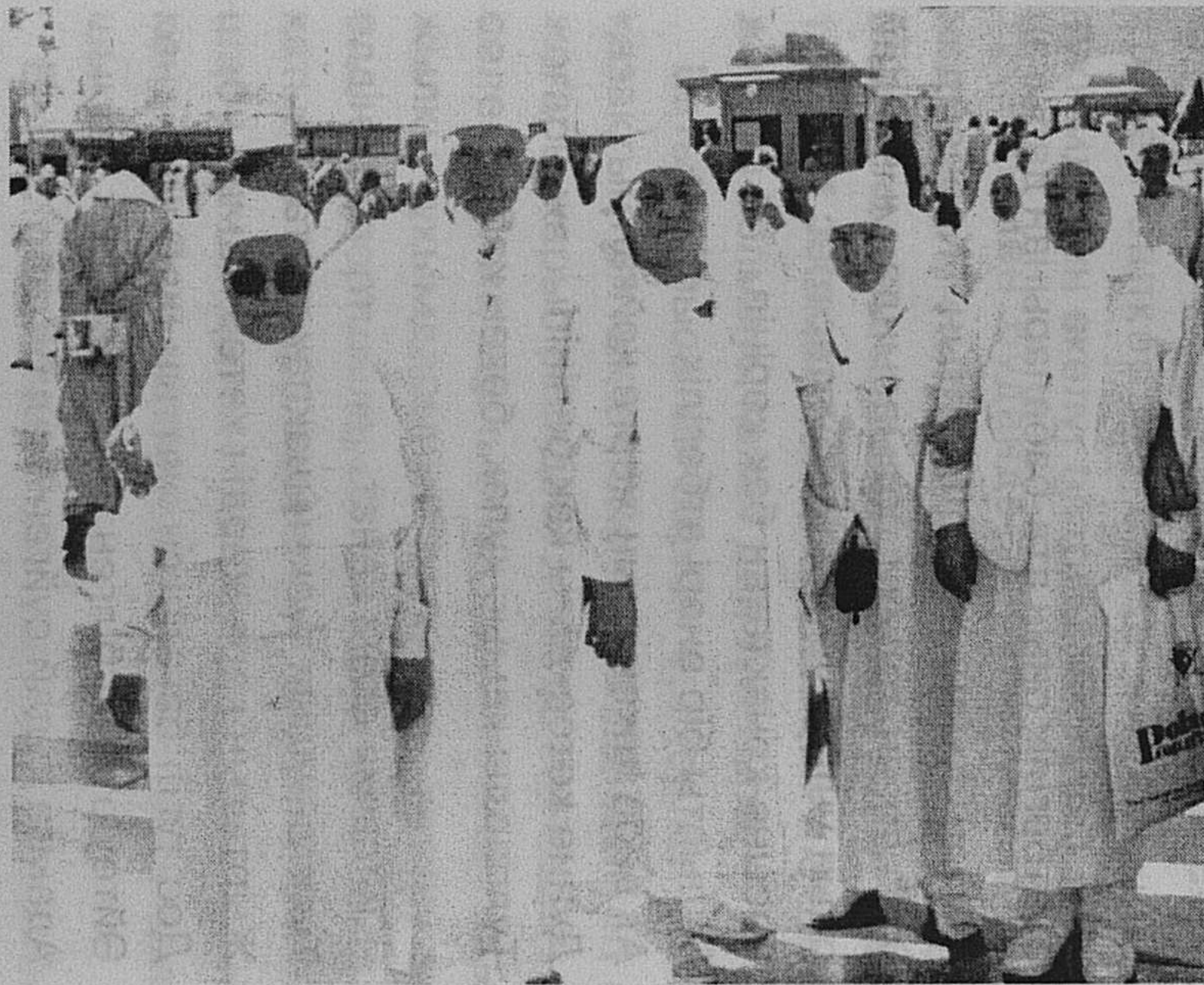
Қапекеңнің өзі де көп армандайтын нақты істің нәтижесін көруде.

Ауыл ақсақалы ара-тұра ауыл-аймақтың қажетіне араласып қояды. Жем өзені буырқанып тасыған кезде бұрынғы “Ембі” кеңшарының аумағына қарай жөңкіле жөнеліп, Шоқпартоғай селосындағылар судан құр қалатын. Соңғы жылдары көлтабандарды су шаймай, шабындықтың шықпай қалуы жиіледі. Ол үшін судың бағытын Шоқпартоғай маңындағы көлтабандарға бөгет тұрғызып бұрмаса - басқа жол жоқ.

Мұны бірігіп істейтін бұрынғыдай ұжымдық шаруашылық тағы құрыды. Адам басына бір Алла. Бірінің айтқанына бірі көне қойса құба-құп қой. Көнбесе? Бұл кімге пайда, кімге зиян?

Оның ақырын ойлап жатқан тағы кім бар? Алдыңғы жылы Қапекең ауыл ақсақалдарын жинап, тасқын кезінде бөгет тұрғызып, суды бұрып еді, көлтабандарға су шығып, шабындық бітік өсті. Селодағылардың қолындағы азын-аулақ малы да тоқ. Нәпақа да айырды.

Бірде ол мұсылмандықтың бес парызының бірі, қасиетті Меккеге барып, төуеп етіп келуге төуекел етті. Сөйтіп, бұдан дәл екі жыл бұрын Қапан мен Ырысты осы Меккеге барып қайтты. Меккеге келіп, Алланың үйі Қағбаға бет алды. Жерасты зәмзәм суын ішті. Жұма намазына қатысты.

Қапан Қажы мен Ырысты М
мінәжат етушілердің арасы

Боғланулы

Боғланжар

23

Байкерлері

мыздың